

Dette maleri af renæssancemaleren Raphael (1483-1520) viser Akademiet i Athen med Platon, Sokrates, Aristoteles og flere andre filosoffer - og Raphael selv. Det afspejler den ophøjede status, græske filosoffer havde i renæssancen, hvor antikken blev genfødt - deraf ordet renæssance.

3.2. ROMERSK FILOSOFI

Den romerske filosofi bygger i høj grad på den græske, selv om romerne selv mente, de forfinede den. Denne bog fokuserer kun på Seneca, ikke fordi der ikke er andre romerske filosoffer, men fordi han er så markant og enestående. Seneca er blevet oversat mange gange gennem historien, også i Danmark, hvor hans værker fik en opblomstring i 1500- og 1800-tallet og fortsat er populære i dag. Hans filosofi er stadig relevant, da den hjælper det moderne menneske med at navigere i en kompleks verden. Derfor får han så meget plads i denne bog.

Bolbjerg Øe, Knudsen
OLDBOGEN | Lysgaard Lech
Grundbog til oldtidshundskab
Columbus
s. 78-83

3.2.1. SENECA

SENECAS LIV OG FORFATTERSKAB

Den romerske statsmand, dramatiker og filosof Lucius Annaeus Seneca (4-65 e.v.t.), ofte blot kaldet Seneca, er mest kendt som stoisk filosof, hvilket også er fokus her. Han spillede en central rolle i europæisk filosofi-historie, men var også en vigtig skikkelse inden for den romerske tragedie, som du kan læse mere om i afsnit 2.3.1.

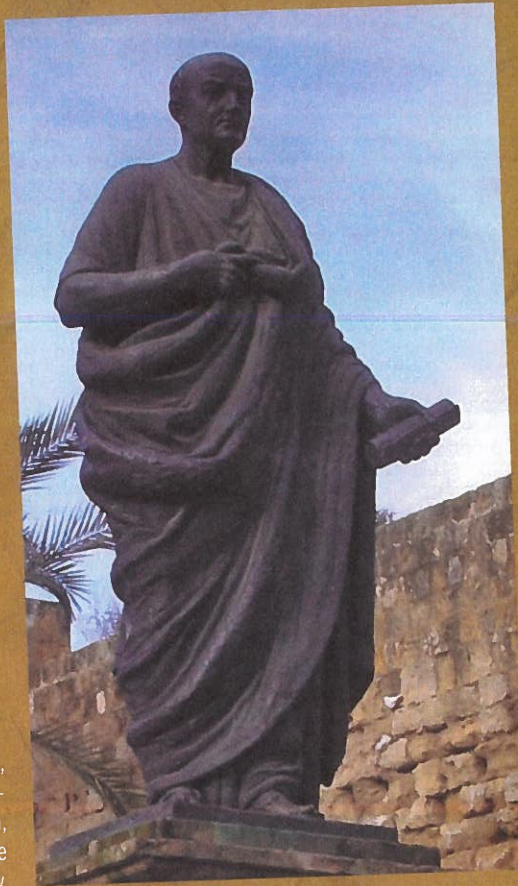
Seneca blev født i Córdoba i den romerske provins Hispanien (nutidens Spanien), men tilbragte det meste af sit liv i Rom. Han var en overgang lærer for kejser Nero, en hersker, der var kendt for sin brutalitet. I år 65 e.v.t. blev Seneca beskyldt for at have deltaget i et attentat mod Nero og tvunget til selvmord – en anklage, han sandsynligvis var uskyldig i. Ufrivilligt selvmord var ikke usædvanligt under romerske kejsere, men Nero var særligt berygtet, blandt andet for at have fået sin egen mor myrdet, hvilket var knap så udbredt.

Seneca forsøgte både at skære sine pulsårer over og at drikke gift, begge dele uden det ønskede resultat. Til sidst skulle han være sprunget i et varmt bad, hvor han blev kvalt af dampen. Vi har for øvrigt denne fortælling fra den romerske historiker Tacitus, som du kan læse om i afsnit 6.2.4.

SENECA OG STOICISMEN

Seneca er stoiker, hvilket betyder, at han ser verden på baggrund af den filosofiske retning, der hedder *stoicismen*. Filosofien bliver grundlagt i Athen af grækeren Zenon (cirka 336-264 f.v.t.), men er i dag særlig kendt gennem Seneca og den senere romerske kejser, Marcus Aurelius. Selve navnet stoicisme henviser til en søjlegang, en *stoa* på oldgræsk.

Inden for stoicismen opfatter man verden som styret af en universel fornuft, *logos*, som findes i menneskets natur, dets *fysis*. Stoikernes ideal er *den stoiske vismand*. Når vi taler om antikken, må vi forstå denne vismand som en *mand*, hvor vi i dag ville bruge en bredere betegnelse

I Cordoba, i det nuværende Spanien, kan man finde denne statue af Seneca. Statuen er et tydeligt vidne om, at byen stadig er stolt over at være filosofiens fødeby.

nemlig et menneske, men i antikken er man stadig langt fra disse tanker. Den stoiske vismand handler altid rigtigt og godt, fordi hans filosofiske indsigt gør ham i stand til at leve i overensstemmelse med sin sande natur, *fysis*, og dermed med *logos*.

Som i mange andre filosofiske traditioner er målet at leve et lykkeligt liv – på latin udtrykt med begrebet *vita beata*.

Der er fire nøglebegreber inden for stoicismen, der går under betegnelsen *de fire kardinaldyder*. For at blive lykkelig skal man som menneske, ifølge stoikerne, leve efter disse fire dyder, der går helt tilbage til den græske filosof Platon.

De fire kardinaldyder er:

1. Mod/udholdenhed (*fortitudo*)
2. Retfærdighed (*justitia*)
3. Visdom (*prudentia*)
4. Selvbeherskelse/mådehold (*temperantia*).

Et af de helt centrale begreber inden for den stoiske moralfilosofi er desuden *virtus*. Begrebet kan ikke direkte oversættes med et dansk ord, da det for en stoiker rummer rigtig mange forskellige ting. Selve ordet kommer af det latinske ord for mand (*vir*), og vi kan i dag genkende det engelske ord *virtue* i begrebet. På engelsk betyder *virtue* noget i retning af *at leve efter høje moralske standarder*, og det rammer egentlig meget godt den betydning, ordet også havde for stoikerne. Hos Vergil blev det latinske *virtus* ofte oversat til *mandsmod* eller *tapperhed*, men i stoicismen har ordet en anden og mere abstrakt betydning. Her handler det om at leve i overensstemmelse med stoisk moralfilosofi, det vil sige efter *logos*, og ikke bare lade sig styre af sine drifter og lyster. Man lader altså fornuften være det, der styrer ens handlinger.

Den stoiske vismand lever i indre balance, hvor intet kan ryste ham. Denne tilstand kaldes *apatheia* – stoisk ro. En vigtig del af denne ro er bevidstheden om, at døden uundgåeligt vil komme. Stoikerne mindede sig selv om dette med udtrykket *memento mori* – ”husk, at du skal dø”. Hos Seneca bliver filosofien i høj grad til en livspraksis, som giver helt konkrete råd om, hvordan man kan leve og indrette sit liv, i modsætning til for eksempel Platons mere abstrakte tilgang.

SENECAS VÆRKER

Inden sit ufrivillige selvmord nåede Seneca at skrive en lang række værker inden for forskellige genrer. I dette afsnit bliver du præsenteret for fem af Senecas centrale filosofiske værker, der alle på hver deres måde giver et indblik i stoicismens vigtigste værdier:

– *Om livets korthed* rummer Senecas refleksioner over tidens værdi og opfordrer læseren til at leve i nuet og bruge tiden klogt.

- *Om vrede* undersøger vredens natur og dens påvirkning af sindet. Ifølge stoicismen er vrede noget af det værste, vi mennesker kan føle, fordi det dermed er affekter, der styrer vores handlinger og ikke fornuften.

- *Om mildhed* er et værk skrevet til kejser Nero. Seneca fremhæver her mildhedens betydning som et centralt redskab i magtudøvelse.

- *Om sindsro* handler om, hvordan selvindsigt kan hjælpe mennesket til at finde ro og gøre sig uafhængig af ydre påvirkninger.

- *Breve til Lucilius* er ikke et egentligt samlet værk, men består af 124 kortere filosofiske tekster i brevform. Disse tekster regnes for et hovedværk inden for stoisk filosofi. Det er samtidig Senecas mest læste og omfattende stoiske skrift fra antikken.

CENTRALE BEGREBER

apatheia – stoisk ro

fortitudo – mod/udholdenhed

fysis – mennesket natur

justitia – retfærdighed

logos – verdensfornuften

memento mori – ”husk, at du skal dø”

prudentia – visdom

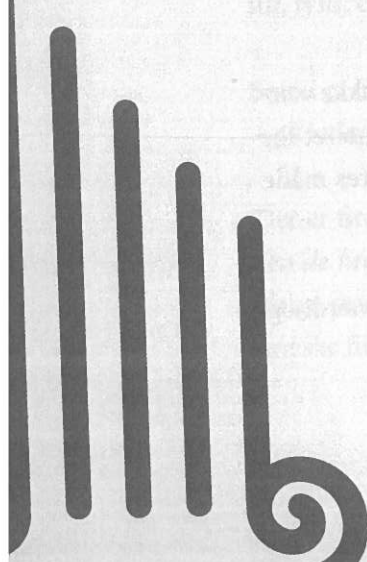
stoicisme – filosofisk retning, som

Seneca var tilhænger af

temperantia – selvbeherskelse/mådehold

vita beata – det lykkelige liv

virtus – det at leve efter en høj moralsk standard

ARBEJDSSPØRGSMÅL

- › Hvordan påvirkede Senecas liv og tid som rådgiver for kejser Nero hans filosofi og skæbne?
- › Hvilke centrale principper kendetegner stoicismen, og hvordan kommer de til udtryk i Senecas værker?
- › Hvordan kan Senecas tanker om blandt andet vrede, mildhed og livets korthed være relevante i dag?

ØVELSE

Brev til en ven!

Forestil dig, at du er en stoisk filosof, og du skal hjælpe din ven med at opnå balance i livet. Vælg én af de fire stoiske kardinaldyder (mod/udholdenhed, retfærdighed, visdom, selvbeherskelse/mådehold), og skriv et kort brev (10-15 linjer) om, hvordan denne dyd kan hjælpe din ven til at få det bedst mulige liv. Du kan basere din refleksion på en personlig oplevelse, et aktuelt samfundsproblem eller et historisk eksempel.

